

tárást augusztusban végeztük. A feltárt jelenségek közül 31 szkíta, 14 Árpád-kori.

A *szkíta* objektumok a teljes szakaszon megfigyelhetők voltak: 28 többnyire nagyméretű, mély tárológödör és verem mellett 2 kutat és egy kemencét tártunk fel. A leletgazdag gödrökből sok kerámiatöredék, paticsdarab és állatcsont került napvilágra. A két nagyméretű, leletszegény, mély kútban semmilyen bélés nyomát nem észleltük. Az agyagból tapasztott nagyméretű kemence platnijába csontdarabok voltak beágyazva.

A 7 Árpád-kori gödörben főleg cserépbogrács- és fazékdarabokat találtunk. A 3 jól kiégett, agyagból készített kemence sütőfelületébe ebben az időszakban is kerámiadarabokat, állatcsontokat tapasztottak. Az egyik Árpád-kori gödör közelében 4 szabálytalanul elhelyezkedő cölöplyuk nyomát figyeltük meg. A nyomvonal É-i része egy régi, mára már részben feltöltődött folyómedret keresztezett, melynek mindkét magaspartján sűrűsödtek az Árpád-kori jelenségek.

A lelőhely egy ÉK–DNy irányú hosszú háton található. Kiterjedésének É-i és D-i szélét a legszélső feltárt objektumok adják meg, K-i oldalát egy 600–700 m hosszú és 300–400 m széles, náddal sűrűn benőtt mocsár határolja. A lelőhely Ny-i széle mára már teljesen elpusztult. Az ingovány túlsó oldalán olyan alacsony, vizenyős, szikes rét található, ahol nem találtuk nyomát régészeti jelenségeknek. A lelőhely K-i irányban tovább húzódik a régi temető egész területén.

Munkatársak: Fehér Mónika régészhallgató, Balogh Csaba ásatási technikus, Rák Rezső fotós.

SZOLNOKI LÁSZLÓ

24. Balmazújváros, Nyári-járás, Kecse-erdő

(Hajdú-Bihar megye) Sza, A

2007 júniusában egy hodályhoz tervezett juhfürösztő medence földmunkái során régészeti leletek kerültek elő, amit bejelentettek a Déri Múzeum Régészeti osztályának. Ez alapján végeztünk június 26. és július 11. között leletmentő feltárást, ami mindössze kb. 53 m² nagyságú területre terjedt ki. Összesen 20 objektumot különítettünk el, melyek közül 12 (különböző méretű, többnyire kerek, méhkas alakú tárológödrök) a római császárkori szarmata (2–3. századi) településhez volt köthető. A gödrökből elsősorban kerámia- és állatcsonttöredékekből (köztük terra sigillata töredékek is) álló gazdag leletanyag került elő.

Egy félig földbe mélyített téglalap alakú ház és egy trapéz keresztmetszetű árok a késő avar időszak (8–9. sz.) településéhez tartozott. A jellegzetes korongolt, hullámvonaldíszes fazekak mellett kézzel formált, belsőfüles cserépbogrács töredékei is előkerültek.

Hat objektum nem tartalmazott keltező értékű leletanyagot.

Munkatársak: Tóth Mihályné technikus, Tóth Miklós rajzoló.

DANI JÁNOS

25. Balmazújváros határa

(Hajdú-Bihar megye) U, R, Sza, Á

A Hortobágyi Nemzeti Park 72 km elektromos légkábel cserélt földkábelre a „Natura 2000” program keretében. A tervezett nyomvonal több régészeti lelőhelyet érintett, melyek területén a Hajdú-Bihar Megyei Múzeumok Igazgatósága 2006–2007-ben megelőző feltárást végzett.

Darucsorda-járás: A Keleti-főcsatornától É-ra, a Darucsorda-kút pusztá területén 2007. szeptember 13–24. között végeztük a feltárást. A lelőhely védett legelőn helyezkedik el egy mélyedésben. A kivitelezési munkák közben az érintett szakaszon 5–6 sötét objektumfoltot észleltünk a kábelárok oldalában és sok őskori/neolitik kerámiadarabot és állati csontokat találtunk a kitermelt földben. A nyomvonal közel 250 m hosszan haladt keresztül az AVK telepen, melynek 10 objektumát tártuk fel. A megfigyelt jelenségekből 7 gödör, 2 piskóta alakú cölöphely és 1 kút. A 2,5 m átmérőjű, kerek, befelé szűkülő falú kútnál semmiféle tartószerkezetet nem tudtunk megfigyelni. A gödrök változó mélységűek és változó méretűek voltak. Leletanyaguk nagyon gazdag, rengeteg kerámiatöredéket, állatcsontot, paticsdarabot, orsógombot, csonteszközöket és obszidiánt találtunk. Ez a neolitik telep valószínűleg szorosan összefügg a 2006-ban feltárt Darucsorda-kút III. sz. lelőhely objektumaival, melyek a most észlelt gödröktől 300 m-re D-re jelentkeztek.

Génmegőrzőtelep: A Tiszacsege felé vezető országút jobb oldalán, a Hortobágy-folyó jobb partjához közel található a Hortobágyi Nemzeti Park génmegőrzőtelepe. A földmunkák közben 2007 augusztusának elején több sötét foltot észleltünk a kiásott kábelárok oldalában. Többszöri vizsgálódásunk ellenére sem találtunk leleteket a kitermelt földben, de az ároktól ÉK-re lévő magasparton, amely több száz méter hosszan húzódik a Hortobágy-folyó jobb partján, nagyon sok őskori és Árpád-kori kerámiadarabot figyeltünk meg egy védett marhalegelőn. Az árok másik, DNy-i oldalán erdő található, ezért ezt a részt nem tudtuk megvizsgálni. Valószínű, hogy a kábelárok a lelőhely DNy-i részét érintette. A feltárást 2007. augusztus 29. és szeptember 7. között végeztük. A humuszolás után 10 objektum sötét foltja jelentkezett a csaknem fehér színű, szikes altalajban. A kibontott objektumok közül 7 tartalmazott kora meghatározására alkalmas leleteket: egy neolitik (AVK) település jelenségei kerültek napvilágra. Feltártuk 2 épület és 5 árok maradványait, melyekből sok kerámia, patics és néhány állatcsontdarab került napvilágra. Két csak állatcsontokat tartalmazó árok és egy gödör korát nem lehetett meghatározni. A lelőhely – a felszínen észlelt leletek alapján – több száz méter hosszan folytatódik a Hortobágy-folyó jobb partján mindkét irányban, szélessége pedig 100–200 m között változik.

Kisszeg I.: 2007. február 28. és május 16. között a Hortobágy-folyótól D-re, a Kisszeg nevű határrészen végeztünk megelőző feltárást. Két régészeti korszak 79 objektumát tártuk fel. A 25 újkőkori objektum az alföldi vo-

naldíszes kerámia kultúrájának településéhez tartozott. A leletszegény árkok mellett a többnyire nagyméretű, mély neolit gödrök és egy tekintélyes méretű, lefelé szűkülő kopolyakút nagyon gazdag leletanyagot, rengeteg kerámiatöredéket, állatcsontot, obszidián- és csonteszközöket tartalmazott. Az egyik sekély, kerek gödörben egy zsugorított, jobb oldalán fekvő csontvázat találtunk, amely a jobb kezénél talált obszidiánpenge és a lábai tájékán fekvő kerámiatöredékek alapján szintén újkőkori. Napvilágra került egy római császárkori (szarmata) település, valamint a DK-i szélén található, vele egykorú temető 44 objektuma: 3 lekerekített sarkú négyzet alaprajzú, sekély gödrű veremház mellett 5 árok, 22 gödör és 2 kopolyakút. A csekély felületű feltárás által érintett, nagyrészt rabolt, D-É-i tájolású sírok közül kettőt vett körbe körárok. A sírokban a rablások ellenére gazdag leletanyagot, kerámiaedényeket, orsógombokat, bronz- és vasékszereket, fibulákat, római ezüstpénzeket és rengeteg gyöngyöt találtunk. A feltárt objektumokból 10 nem tartalmazott a kora meghatározására alkalmas leletanyagot.

Május 2–22. között a MOL-vezeték nyomvonalán végeztük el a megelőző feltárást. A lelőhely sérült részén neolit és szarmata jelenségeket figyeltünk meg és összesen 75 objektumot tártunk fel. A 31 újkőkori objektum az alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájának településéhez tartozott. Az egyetlen őskori sírt még 2006 decemberében leletmentettük. Az ovális, sekély sírgödörben egy felnőtt bal oldalán fekvő, zsugorított testhelyzetű, melléklet nélküli csontvázat találtuk. A település objektumait 7 leletszegény árok, 7 cölöplyuk mellett 17 többnyire nagyméretű, leletgazdag gödör képviselte. A gödrökben nagyon sok kerámiatöredéket, paticsdarabot, kevés állatcsontot és néhány kő-, obszidián- és csonteszközt találtunk. A szarmata település 29 objektumát és az attól DK-re található, vele egykorú temető 12 sírját bontottuk ki ezen a szakaszon. Egyetlen lekerekített sarkú négyzet alaprajzú, sekély gödrű veremház mellett 3 árkot, 2 cölöplyukat és 23 vermet, gödröt tártunk fel. Leginkább ez utóbbiak bizonyultak leletgazdagnak, sok kerámiatöredék, paticsdarab, állatcsont került elő belőlük. A 12 megközelítőleg D-É-i tájolású sír nagy része rabolt volt, de ennek ellenére sok mellékletet: ezüstpénzt, fibulákat, bronz- és vasékszereket, késeket, övcsatokat, gyöngyöket, kerámiaedényeket találtunk.

Kisszeg III.: A Hortobágy-folyótól D-re, Kisszegpusztán, a városi tejjgazdaság növendékmarha telepének területén 2007. szeptember 14. és október 3. között végeztük el a feltárást. A lelőhely védett legelőn, egy alacsony földhátan található. A földkábel kivitelezési munkái közben az érintett szakaszon 10–12 sötét objektum feltárását észleltük a kábelárok oldalában és sok szarmata kerámiadarabot, emberi és állati csontokat találtunk a kitermelt földben. A nyomvonal közel 200 m hosszan haladt keresztül egy szarmata telepen és érintett két rézkori temetkezést is. Az első rézkori sír sekély

ovális gödrében csak egy kerámiaedényt és 3–4 nagyon rossz megtartású, kisméretű emberi csontot találtunk. A második sír szintén ovális, sekély sírgödörben egy jobb oldalán fekvő, zsugorított testhelyzetű csontvázat figyeltünk meg. A csontváz kezei mellett 3 kerámiaedény került napvilágra. Mindkét sír nagyon magasan, közvetlenül a gyepet alkotó növények gyökerei alatt helyezkedett el, ezért a gépi humuszosítás nagymértékben rongálta azokat. A szarmata telep 36 objektumát tártuk fel. A megfigyelt jelenségekből 4 cölöplyuknak, 2 rövid ároknak, 29 veremnek, gödörnek bizonyult. Főleg a lelőhely É-i és D-i végén kibontott gödörobjektumok bizonyultak rendkívül leletgazdagnak: rengeteg kerámiatöredéket, olykor csaknem teljesen ép edényeket, sok állatcsontot, paticsdarabot, kerámia orsógombokat, egy vaseszköz korrodált darabját, őrlő- és fenőköveket tartalmaztak. Az egyik szarmata gödörben egy emberi csontváz koponyáját és vázcsontjait figyeltük meg, amelyeket, elhelyezkedésük alapján, a lágy szövetek elbomlása után utólag dobáltak az objektumba. Két objektum a leletei alapján újkorinak bizonyult, 1 pedig nem tartalmazott a kora meghatározására alkalmas leletanyagot. A 200–250 m átmérőjű lelőhely valószínűleg az egész magaslatot elfoglalja.

Magdolna: A várostól Ny-ra alig 1 km távolságra, a Magdolna nevű határrészen található lelőhelyen 2007. augusztus 27–30. között végeztünk feltárást. A kis alapterületű lelőhely egy védett legelő közepén, alig 50–60 m átmérőjű, alacsony kiemelkedésen található. A kiásott nyomvonal éppen a kiemelkedés közepén húzódott végig. Az 50–60 cm széles, 100–120 cm mély kábelárokban egymástól alig 4–5 m távolságra két 1–2 m széles objektum feltárását jelentkezett. A dombocská fűvel borított felszínén és közvetlen közelében semmilyen régészeti leletet nem lehetett észlelni, de a sötétbarna betöltésű és a környező világosszürke, szikes talajtól jól elütő objektumokból egy sötétkék színű üvegpasztagyöngy és több tucat szarmata kerámiatöredék került elő. Két közepes méretű, méhkas alakú, lapos fenekű szarmata verem került napvilágra, melyekben sok kerámiatöredéket, állatcsontot és néhány paticsdarabot találtunk.

Nádfeldolgozó I.: A várostól ÉNy-ra, a jelenlegi temetővel szemben 2007. augusztus 31. és szeptember 7. között végeztünk feltárást. A kis alapterületű lelőhely egy legelő szélén található a nádüzem Ny-i oldalánál. Az üzemet közelítő kábelárok oldalában 5 sötétebb feltárás jelentkezett. Ezek közül 4 újkori ároknak bizonyult. Az üzem kerítéséhez legközelebb észlelt 5. sötét foltról a feltárás közben kiderült, hogy egy neolit település 3 egymást metsző objektuma. Leletei alapján az alföldi vonaldíszes kerámia kultúrájához tartozó jelenségekből 2 kisméretű gödörnek bizonyult, míg a 3. valószínűleg egy kút lehetett. Mindhárom objektumban nagyon sok paticsdarabot, kerámiatöredéket és néhány állatcsontot találtunk.

Nádfeldolgozó II.: A jelenlegi temetővel szemben, az üzem DK-i oldalánál, közvetlenül a kerítés mellett húzódott a kábelárok. Az árokból kitermelt földben 2 sötét

tétkék, hasáb alakú üvegpasztagyöngyöt, valamint több emberi koponyát és vázcsontot vettünk észre augusztusban. A munka több megszakítással augusztus 23. és október 1. között tartott. Az érintett nyomvonalszakaszon összesen 4 szarmata sírt és két körárok részleteit tártuk fel. A kábelárok 3 D-É-i tájolású sírt dúlt fel, melyek közül egyet már korábban kiraboltak. A szabályos téglalap alakú sírgödörben mindössze 2 nagyon rossz megtartású, másodlagos helyzetben levő hosszúcsonttöredéket találtunk. A másik két női temetkezés rabolatlan volt. A szabályos téglalap alakú sírokban fekvő csontvázak nyak-, csukló- és lábszárcsontjai mellett nyak- és karláncok, ruhaszegélyek nagyon változatos formájú gyöngyeit, valamint egy bronz huzalkarperecet lehetett megfigyelni. Mindkét sírban az elhunytak lábainál egy-egy kerámiaedényt találtunk. Az egyetlen nem bolygatott, szintén D-É-i tájolású temetkezés is rabolt volt. Teljesen összekeveredett, rossz megtartású maradványai közül hiányoztak a koponya, medence és az alsó végtagok csontjai. Ebből a sírból, a mellkas magasságából több korrodált vasdarab, az egykori medence tájékáról egy vastú, tűzcsiholó kova és egy üvegpasztagyöngy került napvilágra. A kábel és védőzónája érintette 2 szarmata körárok É-i felét, de az árkokhoz tartozó temetkezések már kívül estek a feltárható területen.

Nyári-pusztá: A Nyári-járás területén 2007. augusztus 23–29. között végeztük a feltárást. A lelőhely védett legelőn helyezkedik el egy alacsony magaslaton. A kivitelezési munkák közben az érintett szakaszon 20–25 sötét objektum feltárását észleltük a kábelárok oldalában és sok szarmata kerámiadarabot és állati csontokat találtunk a kitermelt földben. A nyomvonal közel 300 m hosszan haladt keresztül a szarmata telepen, melynek 40 objektumát tártuk fel. A megfigyelt jelenségekből 4 cölöplyuk, 1 rövid árok és 35 gödör. Az objektumok legnagyobb része méhkas alakú gödör, melyek általában 1–2 m átmérőjűek és 0,4–2 m mélyek voltak. A településen előkerült leletanyag összetétele nagyjából megegyezik a hasonló korú falvak szokásos leleteivel: állatcsontok, edénytöredékek, tapasztásdarabok és vaseszközök. A kerámia legnagyobb részét a különböző méretű, kézi korongon készült, homokkal soványított fazekak töredékei képezték. Formájuk és méretük nagyon változatos. A kisméretű pohárkától a hombárig minden megtalálható. Színük a vörössárgától a barnán át a szürkéig változott.

Munkatársak: Kolozsi Barbara régész, Balogh Csaba, Szabó Nóra, Tóth Miklós ásatási technikusok, Rák Rezső fotós.

SZOLNOKI LÁSZLÓ

26. Baracs, római tábor

(Fejér megye) Ró

2007. július 2–13. között folytattuk a baracsi római katonai tábor (Annamatia) feltárást 9. ásatási kampányát a PPKE BTK és az Intercisa Múzeum közös munkájának

keretében. Az idei ásatás során a tábor Ny-i táborfalánál tavaly megtalált késő római belső épületfeltárást folytattuk, két szelvényben.

A táborfallal párhuzamos épület K-i és É-i irányban folytatódik, ez évben egy helyiségének (7,8×kb. 4 m) feltárást végezhetünk csak el. Az épület 70 cm széles külső falai szárazfalazással készültek, a falban kő mellett nagy mennyiségben tetőtégla- és örlőkőtöredékeket is felhasználtak, öt kőszára maradt meg 80 cm magasságban. Felmenő falai valószínűleg vályogból lehettek. A táborfal tavaly megfigyelt belső földtöltését az épület felépítése során itt sem szüntették meg. Az épület belső válaszfalai jóval keskenyebbek voltak (45 cm), ráadásul jóval kisebb alapozási mélységgel. Belső szintjei nem maradtak meg, újkori talajművelés során megsemmisültek. Az épület alatt vastag planírozási réteget találtunk Licinius és Constantinus érmeivel. Utóbbi réteg alatt a via decumanához hasonlóan legalább 3 m széles via sagularis egy szakaszát tárhattuk fel (K-i szélén egy esővíz-elvezető csatornával). Az út nem mindenhol és ott is csak vékonyan volt sóderezett, felül egy rétegben agyagba rakott kövekből, helyenként tetőcserepekből állt. Utóbbiakat lehabarcsozták. Nagyobb örlőköveket is találtunk az útfelületen, melyek jól jelzik, mennyire kőben szegény vidék a Mezőség, így Annamatia környéke is. Az utat legalább egyszer megújították, nagy részben az épület építése során felszedték a kövezését.

Fontosabb leletek: egy az épületfal melletti feltöltésben talált római típusú cikáda fibula, valamint a civil lakosság táborba való beköltözésére utaló női leletek a késői rétegekből (orsókarika, bronz stylus, gyűrű stb.).

Az út alatt a palánkperiódushoz tartozó három gödör került elő, amelyek bizonyosan a táboron belül, a táborfal közvetlen közelében helyezkedtek el. Ezek közül kettőt teljesen feltártunk. Az ovális gödrök átégett, faszenes betöltésében gazdag, viszonylag jól keltezhető első századi leletanyagot találtunk (terra sigillata és mécesstőredékek, erős profilú egygombos fibula).

Az ásatáson a PPKE BTK hallgatói mellett a nagyszombati és a prágai egyetem régészhallgatói is közreműködtek.

KOVÁCS PÉTER

27. Bácsalmás, Bács

(Bács-Kiskun megye) Á

2007. július 10–27. között régészeti feltárást végeztünk a Bácsalmás–Bajmoki határátkelőhelytől mintegy 700–1000 m-re, egy Árpád-kori településen. Az útépítés során átvágták a lelőhelynek helyet adó dombhátat is, ezért annak megelőző feltárása halaszthatatlanná vált. Az útpálya szélesítése mintegy 2000 m²-en érintette a település szélét; ezen a területen 30 Árpád-kori, s néhány újkori objektumot tártunk fel. Az érintett teleprészen főként állattartáshoz kapcsolódó karámárkok részletei, illetve a karámoknál korábbi gödrök kerültek elő. Az árkok mindegyikét elvágták már az eredeti út megépíté-